

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****DENİZ SALMANLI BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2021/19454
Karar Tarihi : 24/1/2024

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Muhterem İNCE
Raportörler : Tuğçe TAKCI
Hasan HÜZMELİ
Başvurucu : Deniz SALMANLI
Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözetilme tedbirleri nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, mülki amirin yasaklama kararı bulunduğu gerekçesiyle barışçıl bir toplantıya müdahale edilerek başvuru hakkında yakalama ve gözetilme tedbirleri işlemi yapılması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılan başvuru, iddiasına göre başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı bir sendikanın yönetim kurulu üyesi ve şube sekreteridir.

3. Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün talebi üzerine Bakırköy Kaymakamı 1/6/2018 tarihinde, kamu güvenliği ile esenliğinin korunması ve 24/6/2018 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimine ilişkin propaganda çalışmalarının sorunsuz bir şekilde sürmesi için KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet Meydanı ve çevresinde basın açıklaması yapmasını, oturma eylemi gibi eylemlerde bulunmasını yasaklamıştır. Sözli edilen yasaklama kararı 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırılmıştır.

4. KESK üyeleri/eski üyelerinden oluşan yaklaşık yirmi beş kişilik bir grup, basın açıklaması ve oturma eylemi yapmak üzere 2/6/2018 tarihinde Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır. Grubun içinde başvuru da bulunmaktadır.

5. Başvurucu eylem sırasında ilk grupta yakalanan arkadaşlarına destek olmak amacıyla kırk kişilik grupla eyleme devam ettiği sırada 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürütüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan kolluk amirinin emriyle 2/6/2018 tarihinde yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Cumhuriyet Savcısıyla Görüşme Tutanağı'na göre Cumhuriyet savcısı yakalananların 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan ifadelerinin alınması ve soruşturma evrakının ikmal edilerek gönderilmesi talimatı vermiştir. Başvurucu, başvuru formunda 3/6/2018 tarihinde salıverildiğini bildirmiştir.

6. Aralarında başvurucunun da yer aldığı şüphelilerin kanuna aykırı toplantı ve yürütüşlere silahsız katılarak ihtarla rağmen kendiliğinden dağılmadıkları iddiasıyla haklarında kamu davası açılmıştır. İddianamede şüphelilerin yasaklama kararına rağmen meydana toplanıp slogan atıkları, kolluk görevlilerinin yaptığı ihtarlara rağmen yere oturdukları, kol kola girmek suretiyle kenetlenerek slogan atmaya devam ettikleri ve kendilerine karşı güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettikleri ileri sürülmüştür. Bakırköy 33. Asliye Ceza Mahkemesi, sanıklara isnat edilen suçun unsurları itibarıyla oluşmadığı gerekçesiyle başvurucu ve diğer sanıkların beraatine karar vermiştir. Kararda iddianamede suç teşkil eden bir eyleme yer verilmemiş, toplantının kamu düzenini bozduğu da iddia edilmemiştir. Yasaklama kararı ilgili sendikaya bildirilmemiş ve polislin asayiş bozucu nitelikteki müdahalesine kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Toplantı ve gösteri yürütüşleri için ilgili kanunda öngörülen bildirimin yapılmaması toplantıyı kanuna aykırı hâle getirebile bu aykırılık toplantı ve gösteri yürütüşü düzenleme hakkına müdahale için gerekçe oluşturamaz. Ayrıca 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun emre aykırı davranışı düzenleyen 32. maddesinin şartları mevcut değildir. Başvurucu hakkındaki karar kanun yoluna başvurulmadan kesinleşmiştir.

7. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbirleri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; ifade ve örgütlenme özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürütüşü düzenleme hakkını kullandığı sırada yakalanarak gözaltına alındığını, yargılanması sonucu beraat ettiğini belirterek 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca 5.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

8. İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 2/7/2020 tarihinde başvurucu hakkında uygulanan 1 günlük gözaltı tedbiri nedeniyle başvurucuya 200 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Tarafların istinaf talepleri Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin olarak esastan reddedilmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 8/4/2021 tarihinde öğrenmiş ve 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişî Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; sendikâli faaliyet kapsamında örgütlenme, düşünce ve ifade hürriyetleri ile toplantı ve gösteri yürütüşü hakkını kullanmaktayken kolluk amirinin emriyle haksız yere yakalanıp gözaltına alındığını, yargılama sonucunda beraat ettiğini, Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu iddia ederek kişî hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde,

başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığıyla ilgili olarak değerlendirme yapılması ve başvuru lehine tazminata hükmedildiğinin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun bu iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi *Gülseren Çıtak* ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş; haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tüketikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (*Gülseren Çıtak*, §§ 36-39).

14. Anayasa Mahkemesinin *Gülseren Çıtak* kararındaki ilkeler gözetildiğinde başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (*M.E.*, B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

16. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlale orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (*M.E.*, § 48).

17. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan

tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. *Siyami Hıdıroğlu* [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

18. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 27/2020 tarihinde, beraat kararıyla sona eren kovuşturmayla esas teşkil eden soruşturma sırasında başvuruçunun yakalanıp 1 gün gözaltında tutulması nedeniyle 200 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 200 TL manevi tazminat miktarının -somut olayın şartlarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin olarak yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde- tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvuruçuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvuruçunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvuruçuyu, barışçıl bir etkinliğe katılması sonucu hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiğinden yakınıştır.

21. Somut olayda başvuruçuyu hakkında uygulanan yakalama ve gözaltı tedbirinin sonucu itibarıyla haksız veya hukuka aykırı olduğu derece mahkemesince kabul edilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, mevcut olayda hukuka aykırı koruma tedbiri nedeniyle takdir edilen tazminat miktarının ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmaya yeterli giderim olmadığı sonucuna varmış; başvuruçunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu çerçevede beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilen koruma tedbirleri nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan davada tazminat miktarı belirlenirken başvuruçunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da gözetilip gözetilemeyeceği değerlendirilmelidir.

22. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayla yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilere manevi *her türlü zararlarını* tazmin edebilme imkânı tanınmıştır. Buna göre kanun koyucunun koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın mahrumiyeti hâlinde açılacak manevi tazminat davasında duyulan üzüntünün giderimi için herhangi sınırlama öngörmediği anlaşılmıştır.

23. Yargıtay birçok kararında koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davalarında ilgilinin sosyal ve ekonomik durumu, atılı suçun niteliği, uygulanan koruma tedbirinin süresi ile birlikte koruma tedbirine neden olan olayın gerçekleşme biçiminin ve benzeri hususların da manevi tazminatın tespitinde dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (birçok karar arasında bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 13/6/2016 tarihli ve E.2016/5161, K.2016/9967; 25/4/2017 tarihli ve 2016/1098, K.2017/3361; 18/6/2018 tarihli ve E.2018/2302, K.2018/6813; 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1577, K.2019/4696 sayılı kararları; *Siyami Hüdüroğlu*, § 20). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un (1) numaralı fıkrasında -fıkra da sayılan diğer kişiler yanında- kanunlarda belirtilen şartlar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen ya da yakalama, gözaltı veya tutuklama tedbirine tabi tutulan kişilerden haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin manevi *her türlü zararlarını* devletten isteyebileceği belirtilmiştir. Buna göre kanun koyucu, koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın mahrumiyeti hâlinde açılacak manevi tazminat davasında duyulan üzüntünün giderimi için herhangi sınırlama öngörmemiştir. Dolayısıyla derece mahkemesi, koruma tedbiri birden fazla hakkın ihlaline sebebiyet vermiş ise meydana gelen tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ile hak ihlali ve/veya ihlallerin ağırlığını dikkate alabilecektir.

24. Tüm bu açıklamalar kapsamında beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapacak olan ağır ceza mahkemesi, koruma tedbirinin başvurusunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına da bir müdahale niteliğinde olduğunu değerlendirmesi hâlinde takdir edilecek tazminat miktarında anılan hakkı da gözetebilecektir (bir hakkın ihlal edildiğinin derece mahkemesince tespit edilmiş sayılabilmesi için söz konusu anayasal hakkın ihlal edildiğini derece mahkemesinin kararında açıkça söylemesine gerek olmadığına ilişkin değerlendirme için bkz. *Kıvanç Ersoy ve diğerleri*, B. No: 2016/7095, 12/1/2021, § 57; *Fuat Akman*, B. No: 2021/10545, 18/10/2022, § 34). Bu nedenle somut olayın şartlarında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve herhangi bir miktar belirtmeden lehine manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

26. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla kararın, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ihlal iddiaları da gözetilerek ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/146, K.2020/233) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/4019, K.2021/926) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.